

אז מה זה "מרתון תיקון"
מלאכי?

המושג 'תיקון עולם' נשמע הרבה פעמים בקרב יהודים מתנועות פרוגרסיביות (דוגמא: היהדות הקונסרבטיבית והרפורמית). למרות שהמושג נאמר שלוש פעמים ע"י יהודים אורתודוקסיים בתפילת "עלינו לשבח", נדמה כי הוא לא מספיק רלוונטי. לאמיתו של דבר זהו מושג רלוונטי מאוד ליהודים דתיים.

תיקון עולם, הוא מושג הלכתי וקבלי. בהלכה הוא מושג בו חכמים עושים תקנות בהלכה כדי לשפר מעמדו של מישוה. דוגמה לכך ניתן למצוא בקרב עבד שחציו עבד וחציו בן חורין בסוגייתנו. בקבלה הלוריאנית של האר"י מדובר במושג מטפורי המלמד כי אדם מסוגל 'להעלות' ניצוצות, לתקן את המציאות הפגומה של העולם באמצעות לימוד התורה והתפילה. הרב פרופ' יונתן זקס בספרו "לרפא עולם שבור" הרחיב את המושג לרמה הפרקטית. לטענתו, כשיהודי מקל בסבלו של אדם אחר באמצעות מעשיו, הוא עושה תיקון עולם ברמה הגבוהה ביותר, הוא מצליח לקחת את עולמו הלא משולם של הקב"ה ולהפוך אותו לשלם יותר. זה מראה את מעמדו החשוב של האדם כפי שאברהם יהושע השל כתב בספרו "אלוקים מחפש את האדם". אלוקים זקוק לנו, לבני האדם, כדי לתקן את עולמו.

רגע, חבינים

רגע, חבינים

הגמרא דנה במעמד אכילת קרבן פסח של עבד שהוא של שני שותפים או עבד שבחלק הימים עצמאי ובחלק השני עובד את אדונו, מושג הנקרא "חציו עבד וחציו בן חורין". מהמשנה למדנו כי עבד שהוא של שני שותפים לא אוכל אצל שני שותפים. הלכה זו סותרת את דברי הברייתא האומרת כי העבד יכול לאכול אצל מי מבעליו שירצה. הגמרא פותרת את הסתירה כשאומרת שהברייתא מדברת על מצב שבו הבעלים לא מקפידים זה על זה מבחינה ממונית במצב כזה העבד יכול לאכול אצל מי שירצה. המשנה לעומת זאת דיברה על מצב שבו הבעלים מקפידים זה על זה.

הגמרא אח"כ דנה במצב שבו עבד אדון לעצמו רק בחלק מהשבוע ואילו בחלק השני עובד את בעליו. הגמרא מדייקת כי את קרבן הפסח של בעליו הוא לא ראשי לאכול אבל את זה שלו הוא רשאי. אולם קיימת ברייתא האומרת כי עבד כזה לא אוכל כלל מקרבן הפסח. הגמרא עונה שהברייתא האומרת כי עבד זה אסור באכילת קרבן הפסח היא כדעתם הראשונה של בית הלל אולם המשנה היא כדעה מאוחרת יותר של בית הלל אחרי ששיפרו את מצבו של אותו עבד.

הגמרא אח"כ מספרת את המהלך ההיסטורי של שינוי דעתם של בית הלל הודות לשיח שלהם עם בית שמאי. הגמרא מספרת לנו דיון מרתק בין בית שמאי, ה'שמרניים' לבית הלל 'המקילים' ומלמדים אותנו כמה העולם מורכב ובתוכו כמה מורכבים חז"ל. דווקא בית שמאי נתפסו כהומניים יותר מבית הלל בוויכוח ביניהם. אם עבד זה יישאר במצב הזה הוא לא יאכל להתחתן כי אסור לו להתחתן עם שפחה בגלל שהוא חצי בן חורין וגם אסור לו להתחתן עם יהודייה חופשיה כי הוא חצי עבד. במצב זה, העבד לא יוכל להתחתן ולקיים מצוה חשובה של פרייה ורבייה. מפני תיקון עולם מחייבים את בעליו של העבד לשחרר את חצי "העבד" שלו באמצעות תשלום של שווי זה ע"י העבד כדי שיאכל להיות בן חורין. יוצא מכאן, כי המשנה מדברת על בן חורין שלם ולכן מותר לו לאכול בעצמו מקרבן הפסח.

עבד של שני שותפין וכו':

רמי ליה רב עינא סבא לר"נ זנן עבד של שני שותפין לא יאכל מישל שניהן והתניא רצה פזה אוכל רצה פזה אוכל א"ל עינא סבא ואפרי לה פתיא אוכפא פניו ומינן תסתיים שפעעתתא מתניתין בדקפדי אהדדי ברייתא דלא קפדי אהדדי:

מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל מישל רבו וכו':

מישל רבו הוא דלא יאכל אבל מישל עצמו יאכל והא תניא לא יאכל לא מישלו ולא מישל רבו לא קשיא כאן כעשנה ראשונה כאן כעשנה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל בית שמאי אופרים תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר (ישעיהו פה, יח) לא תוהו בראה (אלא) לישובת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו וחזרו בית הלל להורות כבית שמאי:

הרה יונתן זקס
ביוזמאות הסמינרות של
תיקון עולם